

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/51/2007

OPINIE O KARZE ŚMIERCI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

Na całym świecie zauważalna jest w prawodawstwie tendencja do odchodzenia od stosowania kary śmierci i eliminowania jej z kodeksów karnych. Według danych Amnesty International, od 1990 roku ponad 40 krajów całkowicie zniosło ten rodzaj kary. Tym samym nie stosuje się jej już w 89 państwach. W 10 krajach istnieje możliwość skazania na śmierć wyłącznie w wyjątkowych przypadkach (np. za zbrodnie wojenne), a w 29 – mimo że zachowały się przepisy prawne zezwalające na karę śmierci – w rzeczywistości się jej nie stosuje. Egzekucje na przestępcach nadal wykonywane są w 69 państwach i regionach (np. w niektórych stanach USA), jednak zarówno liczba tych terytoriów, jak i samych egzekucji z roku na rok się zmniejsza¹.

Międzynarodowe gremia oraz światowe organizacje pozarządowe podejmują zdecydowane działania zmierzające najpierw do przyjęcia moratorium na wykonywanie kary śmierci, a następnie do całkowitej abolicji na nią. Postulat całkowitego zaprzestania stosowania kary śmierci na świecie jest szczególnie mocno podnoszony przez Parlament Europejski, a także przez Radę Europy. Unia Europejska jako argument przeciwko temu rodzajowi kary wysuwa szacunek dla ludzkiej godności, stanowiący trwały element systemu wartości całej Unii, stąd jednym z podstawowych warunków, jaki muszą spełniać kraje ubiegające się o członkostwo w niej, jest całkowita abolicja. Najważniejszą organizacją pozarządową działającą na rzecz likwidacji kary śmierci na świecie jest Światowy Kongres Przeciwko Karze Śmierci, który w lutym br. obradował już po raz trzeci. Przy tej okazji swoje wyraźne stanowisko wobec karania śmiercią przedstawił papież Benedykt XVI, co odbiło się szerokim echem w światowych mediach. W specjalnym przesłaniu napisał on, iż kara śmierci stanowi obrazę godności człowieka.

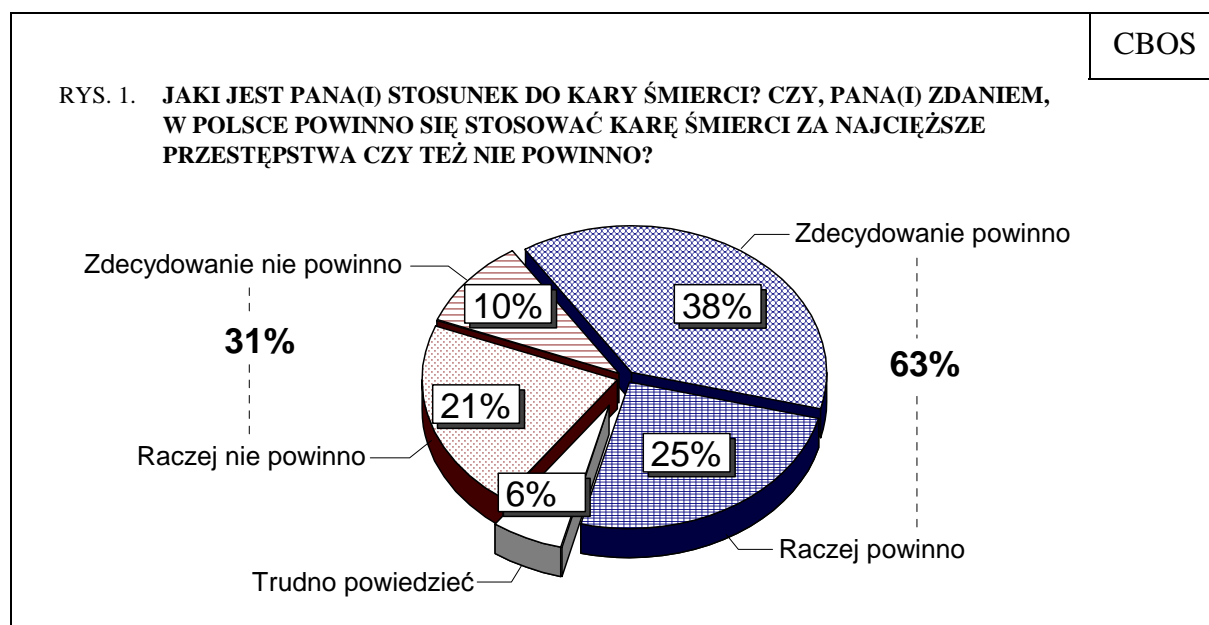
W Polsce ostatni wyrok kary śmierci wykonano w 1988 roku, jednak formalnie nie obowiązuje ona w naszym kraju od 1998 roku – odkąd wszedł w życie nowy kodeks karny, uchwalony rok wcześniej. Eliminując z kodeksu karnego zapis o karze śmierci, a następnie

¹ <http://web.amnesty.org/pages/deathpenalty-facts-eng>

przystępując do Unii Europejskiej Polska wpisała się niejako do międzynarodowej koalicji przeciwników kary śmierci. Nie oznacza to jednak, że co jakiś czas w naszym kraju nie powraca idea przywrócenia tego rodzaju kary. Wystarczy wspomnieć, że zwolennikami stosowania jej w określonych przypadkach są przynajmniej niektórzy politycy rządzącej koalicji. Społeczne poparcie dla pozbawiania życia sprawców najcięższych przestępstw jest w Polsce nadal bardzo silne, na co wskazują wyniki naszego marcowego sondażu². Okazuje się jednak, że obecnie nie jest ono już tak dominujące jak jeszcze trzy lata temu.

ZA CZY PRZECIW?

Obecnie zwolennicy stosowania kary śmierci w Polsce dwukrotnie przeważają nad przeciwnikami. Niemal dwie trzecie badanych (63%) akceptuje orzekanie tego rodzaju kary za najcięższe przestępstwa, a niespełna jedna trzecia (31%) jest temu przeciwna. Tylko nieliczni (6%) nie mają wyrobionego zdania w tej kwestii. Biorąc jednak pod uwagę wyłącznie ugruntowane opinie na ten temat, należy zaznaczyć, że zdecydowanych zwolenników orzekania kary śmierci w określonych przypadkach jest niemal czterokrotnie więcej niż jej zdecydowanych kontestatorów.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (202) zrealizowano w dniach 2–5 marca 2007 roku na liczącej 931 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Mimo że przewaga zwolenników przywrócenia w polskim kodeksie karnym zapisu o możliwości stosowania kary śmierci za najcięższe przestępstwa jest nadal wyraźna, w ciągu ostatnich trzech lat istotnie się zmniejszyła. W stosunku do roku 2004 odsetek respondentów popierających karę śmierci spadł aż o 14 punktów (z 77% do 63%), zarazem zwiększyła się (o 12 punktów, do 31%) liczba osób, które są temu przeciwnie.

Tabela 1

Stosunek do kary śmierci ³	Wskazania respondentów według terminów badań														
	XI '87	IX '89	XI '90	III '91	IV '94	X '95	IV '96	IV '97	III '98	I '99	II '00	VI '01	VI '02	III '04	III '07
	w procentach														
Zwolennicy	60	52	63	62	56	66	74	74	76	77	77	72	74	77	63
Przeciwnicy	28	27	28	29	28	26	19	20	15	18	19	23	19	19	31
Trudno powiedzieć	12	21	9	9	16	8	7	6	9	5	4	5	7	4	6

Za przywróceniem kary śmierci częściej opowiadają się mężczyźni niż kobiety. Ponadto przyzwolenie na stosowanie tego rodzaju kary jest stosunkowo największe wśród osób w średnim wieku, mających wykształcenie zasadnicze zawodowe lub średnie, szczególnie wśród robotników wykwalifikowanych, pracowników fizyczno-umysłowych, rolników, bezrobotnych, a także wśród osób uzyskujących najniższe dochody *per capita* oraz deklarujących lewicowe poglądy polityczne.

Przeciwnicy orzekania kary śmierci to głównie respondenci najmłodsi (w wieku 18–24 lata) oraz najstarsi (mający 65 lat i więcej), uczniowie i studenci oraz osoby z wyższym wykształceniem, a spośród wyróżnionych ze względu na status zawodowy – pracujący na własny rachunek poza rolnictwem oraz stanowiący kadrę kierowniczą i inteligencję. Sensowność przywrócenia możliwości odbierania życia za najcięższe przestępstwa podważają ponadto osoby najczęściej biorące udział w praktykach religijnych oraz deklarujące prawicowe poglądy polityczne, a także osiągające stosunkowo wysokie dochody *per capita* oraz dobrze oceniające własny status materialny (zob. tabele aneksowe).

³ W latach '87 i '89 pytanie brzmiało: „Dużo dyskutuje się obecnie nad stosowaniem kary śmierci. Czy widzi Pan(i) potrzebę stosowania takiego wyroku przez sądownictwo w Polsce?” (z odpowiedziami „Tak” – „Nie”). W latach '90–'97 pytaliśmy: „Jaki jest Pana(i) stosunek do kary śmierci? Czy jest Pan(i) za zniesieniem czy też za utrzymaniem kary śmierci?” (z odpowiedziami od „Zdecydowanie za utrzymaniem” do „Zdecydowanie za zniesieniem”). W roku '98 zapytaliśmy: „Czy, Pana(i) zdaniem, byłoby słuszne czy też niesłuszne przywrócenie kary śmierci za zabójstwo?” (z odpowiedziami od „Zdecydowanie słuszne” do „Zdecydowanie niesłuszne”). W ostatnich sondażach pytanie brzmiało: „Jaki jest Pana(i) stosunek do kary śmierci? Czy w Polsce powinno się stosować karę śmierci za najcięższe przestępstwa czy też nie powinno?” (z odpowiedziami od „Zdecydowanie powinno” do „Zdecydowanie nie powinno”).

W elektoratach partyjnych akceptacja orzekania kary śmierci za najcięższe przestępstwa stosunkowo najwyższa jest wśród zwolenników LiD oraz PSL. Nieco mniejsze przyzwolenie na jej stosowanie wyrażają sympatycy PiS i PO, a najmniejsze – potencjalni wyborcy Samoobrony. Należy jednak podkreślić, że we wszystkich elektoratach przeważają zwolennicy kary śmierci.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty*	Stosunek do kary śmierci		
	zwolennicy	przeciwnicy	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Lewica i Demokraci	70	25	5
PSL**	69	27	4
PiS	64	31	5
PO	60	37	3
Samoobrona**	53	39	8
Niezdecydowani	57	35	8
Niezamierzający głosować	69	24	7

* Ze względu na małą liczebność zwolenników LPR w badanej próbie nie zamieszczamy danych dotyczących elektoratu tego ugrupowania

** Dane dotyczące zwolenników tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na stosunkowo niewielką ich liczebność w badanej próbie

ZA JAKIE PRZESTĘPSTWA?

Jeśli w Polsce miałyby zostać przywrócona kara śmierci, to za jakie przestępstwa powinna ona grozić? Z prośbą o odpowiedź na tak postawione pytanie zwróciliśmy się do zwolenników karania śmiercią oraz do osób, które nie potrafiły jednoznacznie określić swojego stanowiska w tej kwestii (N=645).

Niemal wszyscy badani z tej grupy opowiedzieli się za stosowaniem kary śmierci w przypadku zabójstw i morderstw, w tym aż 60% wysunęło postulat śmierć za śmierć – bez względu na okoliczności. Niespełna co piąty (18%) stosowanie tego rodzaju kary ograniczyłby jedynie do morderstw lub zabójstw ze szczególnym okrucieństwem, a co ósmy (12%) – wyłącznie do świadomego i wcześniej zaplanowanego zamachu na ludzkie życie. Nieliczni są zdania, że kara śmierci powinna grozić za morderstwo na tle seksualnym (3%) lub rabunkowym (2%) bądź też wyłącznie za wielokrotne zabójstwo (2%).

Co dziesiąty zwolennik przywrócenia w Polsce kary śmierci (10%) uważa, że powinno się ją stosować wobec sprawców gwałtów, w tym tylko nieliczni (1%) zaznaczają, że chodzi o gwałty ze szczególnym okrucieństwem. Wśród zwolenników kary śmierci nie brakuje też takich, którzy skłonni byłiby ją stosować za napady i kradzieże, handel narkotykami, działalność mafijną, korupcję itp.

Propagatorzy przywrócenia kary śmierci są szczególnie wyczuleni na krzywdę najmłodszych. Znaczna część z nich domaga się odbierania życia zabójcom dzieci, pedofilom i gwałtocielom.

ODPOWIEDZI ZWOLENNIKÓW KARY ŚMIERCI I OSÓB NIEMAJĄCYCH ZDANIA W TEJ KWESTII

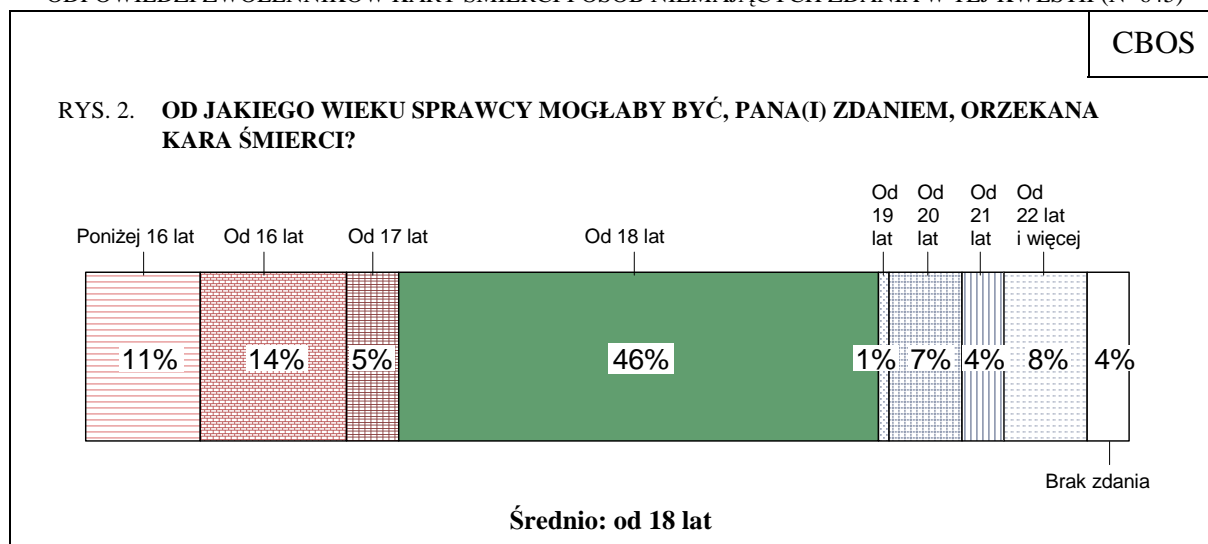
		CBOS
Jeśli kara śmierci miałaby zostać w Polsce przywrócona, to za jakie przestępstwa, Pana(i) zdaniem, powinna ona grozić?		N=645
PRZESTĘPSTWA BEZ WSKAZANIA NA OFIARY		
MORDERSTWA I ZABÓJSTWA		
Morderstwo, zabójstwo, odebranie życia – ogólnie		60%
Morderstwo/zabójstwo ze szczególnym okrucieństwem		18%
Morderstwo/zabójstwo z premedytacją		12%
Morderstwo/zabójstwo na tle seksualnym		3%
Morderstwo/zabójstwo na tle rabunkowym		2%
Wielokrotne morderstwo/zabójstwo		2%
GWAŁTY		
Gwałt – ogólnie		9%
Gwałt ze szczególnym okrucieństwem		1%
POZOSTAŁE KONKRETNE PRZESTĘPSTWA		
Napady, kradzieże		2%
Zbrodnie przeciwko ludzkości, ataki terrorystyczne, ludobójstwo		1%
Recydywa		1%
Inne (handel narkotykami, działalność mafijna, korupcja itp.)		3%
PRZESTĘPSTWA WSKAZUJĄCE NA DZIECI JAKO OFIARY		
Zabójstwa/morderstwa dzieci/nieletnich		12%
Pedofilia (molestowanie dzieci/nieletnich)		8%
Gwałty na dzieciach/nieletnich		6%
Przemoc wobec dzieci/nieletnich – ogólnie		3%
ODPOWIEDZI OGÓLNIKOWE		
Wskazujące na ciężar przestępstwa (najcięższe przestępstwa, ciężkie zbrodnie, okrucieństwo, szczególnie bestialstwo)		3%
Pozostałe ogólne (np.: zbrodnie, przestępstwa, bandytyzm, chuligaństwo)		1%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymienić więcej niż jedno przestępstwo, za które, ich zdaniem, powinna grozić kara śmierci

OD JAKIEGO WIEKU?

Międzynarodowe traktaty dotyczące praw człowieka zakazują skazywania na śmierć oraz egzekucji osób, które w momencie popełnienia zbrodni miały mniej niż osiemnaście lat. Jak się okazuje, pełnoletność to również według większości zwolenników kary śmierci minimalny wiek, od którego mogłaby być ona orzekana. Prawie jedna trzecia dopuszczających stosowanie kary śmierci (30%) uważa jednak, iż powinny jej podlegać również osoby niepełnoletnie, które dopuściły się obarczonego nią przestępstwa, a niespełna jedna piąta (19%) uznaje za wiek właściwy dla tego typu orzecznictwa – co najmniej 20 lat.

ODPOWIEDZI ZWOLENNIKÓW KARY ŚMIERCI I OSÓB NIEMAJĄCYCH ZDANIA W TEJ KWESTII (N=645)

W polskim społeczeństwie zwolennicy stosowania kary śmierci w przypadku najcięższych przestępstw nadal przeważają nad przeciwnikami takiego rozwiązania, jednak w ciągu ostatnich trzech lat przewaga ta istotnie się zmniejszyła. Z pewnością wiąże się to z coraz większym poczuciem bezpieczeństwa obywateli. Trudno jednak powiedzieć, czy zaobserwowana zmiana zapoczątkuje stały trend wzrostu liczby przeciwników kary śmierci w Polsce, zgodny z ogólnoswiatowymi tendencjami, czy też będzie zjawiskiem krótkotrwałym.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Jaki jest Pana(i) stosunek do kary śmierci? Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinno się stosować karę śmierci za najcięższe przestępstwa czy też nie powinno?

(%)

	Powinno	Nie powinno	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	63	31	6	930
Płeć				
Mężczyźni	67	28	4	438
Kobiety	59	33	8	493
Wiek				
18-24 lat	58	38	4	144
25-34	68	27	5	167
35-44	72	25	3	132
45-54	61	34	5	182
55-64	68	23	9	138
65 lat i więcej	54	36	10	168
Miejsce zamieszkania				
Wieś	65	29	6	352
Miasto do 20 tys.	64	31	4	126
20-100 tys.	60	33	6	185
101-500 tys.	62	28	10	162
501 tys. i więcej mieszk.	60	36	4	106
Wykształcenie				
Podstawowe	60	33	8	281
Zasadnicze zawodowe	69	24	8	239
Średnie	66	30	4	318
Wyższe	50	44	6	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	52	44	4	54
Prac. umysł. niż. szczebla	59	37	5	68
Pracownicy fiz. - umysł.	73	25	2	95
Robotnicy wykwalifikowani	75	22	3	88
Robotnicy niewykwalifik.	61	28	11	41
Rolnicy	70	28	3	49
Pracujący na własny rach.	52	48	0	26
Bierni zawodowo				
Renciści	58	30	12	59
Emeryci	60	31	9	237
Uczniowie i studenci	46	50	4	65
Bezrobotni	71	22	7	109
Gospodynie domowe i inni	68	25	7	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	71	24	5	109
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	70	29	1	70
sekt. pryw. poza rolnict.	61	34	5	195
prywatnym gosp. rolnym	69	27	4	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	75	25	0	66
301-500	71	21	7	126
501-900	61	32	7	217
901-1200	64	31	5	88
Powyżej 1200 zł	61	32	7	61
Ocena własnych war. mater.				
Złe	68	25	7	214
Średnie	61	31	7	420
Dobre	62	34	4	297
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	40	45	14	67
Raz w tygodniu	61	32	6	465
1-2 razy w miesiącu	73	24	3	149
Kilka razy w roku	68	28	4	156
W ogóle nie uczestniczy	65	27	8	92
Poglądy polityczne				
Lewica	73	24	3	139
Centrum	67	29	4	262
Prawica	55	39	5	265
Trudno powiedzieć	62	28	10	260